Халидә БАБАЈЕВА
макистрант

АЗӘРБАЈЧАН ФОЛКЛОРУ ВӘ ФОЛКЛОРШҮНАСЛЫҒЫНЫН БИБЛИОГРАФИК МӘНБӘЛӘРДӘ ӘКС ОЛУНМАСЫ

Халг әдәбијјатынын тарихи ону јарадан вә формалашдыран халгын тарихи гәдәр гәдим олмасына бахмајараг ону өјрәнән фолклоршүнаслыг бир елм кими X1X әсрин әввәлләриндә јаранмышдыр. Фолклоршүнаслыг елми Азәрбајчанда әсримизин 20-чи илләриндә тәшәккүл тапмыш вә өтән мүддәт әрзиндә бир елм саһәси кими хејли пүхтәләшмиш, мин илләр боју дилдә, ағызда долашан әвәзсиз инчиләр топланыб нәшр едилмишдир. Јүзләрлә гијмәтли китаб, монографија вә мәгаләләр ишыг үзү көрмүшдүр.

Халгын шифаһи халг әдәбијјатынын өзүндә әкс етдирән китабларын сајы дурмадан артыр. Ејни заманда бу нүмунәләр дөври мәтбуатда да дәрч олунур. Тәгдирәлајиг һалдыр ки, чағдаш Азәрбајчандан башга, онун букүнкү сәрһәдләриндән кәнарда галан тарихи түрк торпагларында јашајан һәмвәтәнләримизин ағыз әдәбијјаты систем шәклиндә топланыб, тәдгиг вә чап едилмәкдәдир. Бир сөзлә, Азәрбајчан фолклор хәзинәси күн-күндән зәнкинләшмәкдәдир. Бу хәзинәјә мүрачиәт едәнләр вә ондан бәһрәләнәнләрин сајы дурмадан артыр. Одур ки, мүтәхәссисләрин, аспирант вә алимләрин фолклор вә фолклоршүнаслыг әдәбијјатындан сәмәрәли истифадә етмәләри үчүн бу күн мүвафиг библиографик мәнбәләрдә һәмин әдәбијјатын әкс олунмасына еһтијач дујулур вә бу саһәдә вәсаитләр системинин јарадылмасына чидди еһтијач вар. Гејд етмәк лазымдыр ки, Азәрбајчанда

бир нечә әһәмијјәтли һәм чари, һәм дә ретроспектив характерли елми-көмәкчи библиографик көстәричиләр тәртиб олунмушдур ки, фолклор вә фолклоршүнаслыг һаггында мә'луматлары гисмән орадан өјрәнмәк мүмкүндүр.

Тәләбатчыларын әввәлки дөврләриндә нәшр олунмуш әдәбијјат һаггында сорғуларыны өдәмәси бахымындан елми-көмәкчи ретроспектив көстәричиләрин тәртиби вачибдир. Үмуми вә ја универсал характерли библиографик мәнбәләрдә фолклор вә фолклоршүнаслыг әдәбијјаты һаггында мә'луматы гисмән дә олса тапмаг мүмкүндүр. 1780-1920-чи илләри әһатә едән "Азәрбајчан китабынын" бир чилдиндә топланан 1329 адда әдәбијјатын 92-си фолклор әдәбијјатыдыр. Бунун да 34-ү "Әлифлејла" китабынын 34-чү һиссәсидир. Күчлү јардымчы апарата малик олан бу китабда фолклор вә фолклоршүнаслыг әдәбијјатынын ахтарышына асанлашдыран мөвзу көстәричиси мүтәххәсизләрин ахтарыш имканларыны јахшылашдырыр. Лакин бурада олан әдәбијјат јалныз 1920-чи илләрәдәк олан нәшрләри әкс етдирир.

1920-1940-чы илләрдә чап олунмуш ичтимаи вә һуманитар китабы әкс етдирән "Азәрбајчан китабы"нын II чилдинин I китабында 65-дән чох фолклор вә фолклоршүнаслыг әдәбијјатындан мә'лумат верилир. Бу да "Шифаһи халг әдәбијјаты" башлығы алтында топланмышдыр.

Фолклор вә фолклоршүнаслыг әдәбијјатыны мүәјјән дәрәчәдә әкс етдирән үмуми характерли библиографик мәнбәләрдән бири дә "Азәрбајчан" журналынын библиографијасыдыр (1920-1972). Дахил олмуш материаллардан "Азәрбајчан әдәбијјаты" башлығы алтында "Фолклор. Шифаһи халг әдәбијјаты нүмунәләри" башлығы алтында 8 әдәбијјат, "Ашыг ше'рләри" башлығы алтында 85 әдәбијјат һаггында мә'лумат верилир.

Көрүндүјү кими, бу көстәричи әһатәлилик бахымындан чап олунмуш мә'луматлары әкс етдирир.

Фолклор вә фолклоршүнаслыг әдәбијјатынын даһа әтрафлы әһатә олунмасы үчүн мөвзу көстәричиләри тәртиби даһа арзуолунандыр. Бу бахымдан ретроспектив характерли мөвзу көстәричиси олан "Азәрбајчан Совет әдәбијјатшүнаслығы" (1920-1975) Азәрбајчан әдәбијјатынын наилијјәтләрини гејдә алмаг саһәсиндә илк тәшәббүсдүр. Бура Азәрбајчан дилиндә чап олунмуш елми монографија вә мәгаләләрлә јанашы 17 намизәдлик вә 3 докторлуг диссертасијасы дахил едилмишди.

Бура дахил олан 20 минә јахын мәнбә мүәллифләрин ады алтында әсәрләри шәклиндә топланмышдыр. Бу чүр системләшдирмә васитәсилә фолклоршүнас мүтәхәссисләрин бу саһәдәки фәалијјәтләри һаггында информасија алмаг бахымындан гијмәтлидир. Лакин бу саһә илә мәшғул олан әдәбијјатшүнасларын чохсајлы әсәрләри дә мөвчуддур ки, онларын бүтүн әсәрләринин бирликдә верилмәси фолклор вә фолклоршүнаслыг әдәбијјатынын ахтарышыны нәинки чәтинләшдирир, һәтта истифадәсини мүмкүнсүзләшдирир.

Фолклоршүнаслыг саһәсиндә онларча танынмыш мүтәхәссисин чалышмасына бахмајараг һәмин алимләрин шәхси библиографик көстәричиләри тәртиб едилмәмишдир. Бу вахтадәк анчаг танынмыш, көркәмли мүтәхәссис Һ.Араслы һаггында шәхси көстәричи тәртиб едилмәмишдир. Бүтүн шәхси көстәричиләрдә олдуғу кими бурада да әдәбијјатын дүзүлүшү каталог-картотека дүзүлүшү характери дашыдығындан, јә'ни мәзмун әләмәти әсас көтүрүлмәдијиндән фолклоршүнаслыг әдәбијјатынын ахтарышы чәтинлик төрәдир. Бурада 60-дан артыг фолклоршүнаслыг әдәбијјаты һаггында мә'лумат верилир.

Бу көстәричиләрин үмуми тәһлилиндән белә нәтичәјә кәлмәк олар ки, мүәјјән дөвр әрзиндә чап олунмуш фолклор вә фолклоршүнаслыг әдәбијјаты гисмән әһатә олунса да бу саһәдә көрүлән ишләр о гәдәр дә гәнаәтбәхш дејил. Белә ки, бүтөвлүкдә һәмин мәнбәләрдә фолклор вә фолклоршүнаслыг әдәбијјаты там әкс олунмамышдыр. Бу бә'зиләриндә пәракәндә, дикәрләриндә исә садәчә гејд характери дашыјыр. Бу да мүтәхәссисләрин фолклоршүнаслыг әдәбијјатынын ахтарышында чидди чәтинликләр төрәдир вә онларын библиографик информасија тәләбатлары өдәнилмәмиш галыр. Она көрә дә гаршыда дуран әсас вәзифә фолклоршүнас мүтәхәссисләрин тәләбатыны өдәјә билән мүстәгил фолклоршүнаслыг саһәсиндә вәсаитләр системинин јарадылмасындадыр.

ӘДӘБИЈЈАТ

1. Азәрбајчан китабы: (Библиографија).3 ч-дә.Ч 1:(1780-1920).-Б.1963.-210с.

2.Азәрбајчан китабы: (Библиографија).3 ч-дә.Ч 2:к19(1920-1940).-Б.1982-743с

3."Азәрбајчан" журналынын библиографијасы (1920-1972)-Б.1973-603с.

4. Азәрбајчан совет әдәбијјапшүнаслығы (1920-1975).-Б Елм, 1983.-941с.

5.Араслы Һ.Шәхси библиографик көстәричи. Б.:Маариф, 1970.-96с.

6.Вәлијев В. Азәрбајчан фолклору. -Б.; Маариф,1985-.-414с.

7.Әфәндијев П.Азәрбајчан фолклору.-Б.; Маариф,1981-407с.

8.Һеј'әт :. Азәрбајчан шифаһи халг әдәбијјаты. Б. Азәрнәшр,1990-160с.